

Yttrande över Indelningskommitténs delbetänkande Regional indelning – tre nya län (SOU 2016:48)

Pensionärernas Riksorganisation (PRO) har getts möjlighet att avge yttrande över rubricerat betänkande. PRO begränsar i huvudsak sitt yttrande till de aspekter som rör frågor om demokrati och inflytande.

Utredningen föreslår att de föreslagna ändringarna i länsindelningen ska träda i kraft den 1 januari 2018 och den förändrade landstingsindelningen den 1 januari 2019.

Allmänt

Indelningskommittén har haft i uppdrag att föreslå en ny läns- och landstingsindelning som innebär att Sverige delas in i väsentligt färre län och landsting. Syftet är att skapa en ändamålsenlig indelning och effektiva organisationer som medför bestående fördelar. Uppdraget innebär också att analysera behovet av ekonomiska regleringar och anpassningar av systemet med kommunalekonomisk utjämning. I uppdraget ingår även att föreslå en enhetlig beteckning för kommuner på regional nivå och hur landsting ska tilldelas det regionala utvecklingsansvaret. De effekter som utredningen förväntar sig är utvecklingskraft i hela landet, förbättrad förmåga att leverera välfärdstjänster och att beslut tas i direktvalda politiska organ.

Utredningen har bedrivit sitt utredningsarbete sedan i juli 2015. PRO konstaterar att utredningstiden har varit mycket kort i förhållande till förslagets omfattning samtidigt som regionfrågan under de senaste 25 åren varit föremål för diskussion. Enligt PRO:s bedömning innebär Indelningskommitténs förslag en mycket stor samhällsförändring och anser mot denna bakgrund att det saknas en ingående analys av eventuella konsekvenser som kan ligga till grund för förslagen. Bl.a. saknas en jämförande analys avseende regionreformer i de övriga nordiska länderna. PRO saknar även en mer ingående analys av tidigare utredningar som ligger till grund för utredningens förslag bl.a. Ansvarskommittén och utredningen om den statliga regionala förvaltningen. PRO noterar att ett mycket omfattande utredningsarbete har bedrivits inom demokratiområdet. PRO utgår ifrån att föreliggande utredningsförslag kommer att samordnas med övriga utredningar inom detta område och att den fortsatta beredningen beaktar och analyserar eventuella konsekvenser vad gäller demokratispekter. PRO beklagar att **utredningen saknar ett äldreperspektiv** vilket också var fallet i 2014 års Demokratiutredning och Utredningen för ett stärkt civilsamhälle. PRO konstaterar att mycket återstår att göra och anser vidare att den fortsatta förankringsprocessen är av största vikt ur demokratisynpunkt.

Indelningskommittén hävdar att Sveriges regionala indelning är viktig för möjligheterna att skapa tillväxt och därmed förutsättningar för likvärdig välfärd i hela landet. PRO delar kommitténs uppfattning om behovet av starka län och landsting. PRO vill särskilt understryka vikten av att de äldres behov kan bättre tillgodoses genom de resurser som säkerställs genom de nya länens arbete. PRO vill uppmärksamma utredningen på behovet av starka kommuner för våra medlemmars behov av ett gott liv på jämlika villkor i hela landet. PRO saknar emellertid förslag om detta.

Enligt PRO är det av största vikt att regionerna blir resursstarka och att den föreslagna regionreformen genererar så goda och likvärdiga villkor för hela befolkningen som möjligt oavsett region när det gäller demokratiskt inflytande, kollektivtrafik och hälso- och sjukvård, kultur m.m.

PRO delar utredningens uppfattning att de nya landstingen måste ha tillräcklig förmåga för att svara för sin del av den hälso- och sjukvård som invånarna i länet/landstinget behöver. Dock ser vi starka behov av att snarast påbörja det förändringsarbete som utredningen Effektiv vård föreslår, inte minst kring förändringen av primärvården och äldreomsorgen. När det gäller utredningen om högspecialiserad vård anser PRO att en ökad koncentration ger ökad kvalitet för patienterna. Socialstyrelsen föreslås få ansvar för var denna vård ska bedrivas och det är viktigt att detta ansvar utformas så att resurserna utnyttjas på bästa och effektivaste sätt så att patienterna får den bästa vården. Det bör enligt PRO prövas hur denna styrning ska ske och hur detta ansvar ska utövas i det statliga ansvaret och landstingens ansvar för hälso- och sjukvården.

PRO konstaterar att indelningsändringen har inverkan på en kommunal service bl.a. hälso- och sjukvård, barnomsorg, skola men saknar äldreomsorg vilket avspeglas i att det i utredningen **saknas ett äldreperspektiv**.

Demokrati och inflytande

Enligt PRO:s bedömning kommer den föreslagna indelningen att få både en positiv och negativ påverkan på de demokratiska systemen vilka utredningen bör ta hänsyn till.

En viktig demokratiaspekt är närhet mellan den enskilde invånaren och beslutsfattarna. Enligt PRO är det av största demokratiska vikt att beslut fattas så nära invånarna som möjligt. Närhetsprincipen är bärande för den kommunala självstyrelsen och en viktig förutsättning för tillit, delaktighet och inflytande i samhällslivet. PRO noterar att det skett en försvagning av andelen föreningsaktiva över tid och att det finns tydliga indikationer på att män oftare är engagerade i föreningslivet.

PRO menar att problemen med avstånd och minskade kontaktytor bör hanteras på ett sätt så att äldres delaktighet och inflytande inte blir lidande. Geografiskt större landsting skapar behov av att resa längre sträckor för att fullgöra sina politiska uppdrag vilket kan leda till att kvinnor i lägre grad åtar sig politiska uppdrag, vilket också drabbar äldre kvinnor. Trots att forskningen visar att de flesta människor är mer bekanta med rikspolitiken och dess representanter än med landstingspolitiker trots större avstånd är det enligt PRO av största vikt att skapa bästa möjliga förutsättningar för att ett stort landsting/region ska kunna hantera ansvaret för hälso- och sjukvården, kollektivtrafik, infrastruktur, regionala utvecklingen, kultur m.m. ska ge de regionala demokratin ett innehåll som engagerar fler.

Utredningen nämner att intresseorganisationer och civilsamhället har en viktig roll när det gäller att stärka demokratin och dess legitimitet bl.a. genom att dessa organisationer bidrar till att ge invånarna möjlighet att påverka politikens innehåll och utformning av offentliga beslut. PRO delar utredningens uppfattning att intresseorganisationer och civilsamhället spelar en mycket viktig roll som opinionsbildare men vill i detta sammanhang peka på vikten av att utveckla samverkan med intresseorganisationer och civilsamhället. PRO saknar dock en analys av effekterna för bl.a. pensionärsorganisationer och des inflytande. PRO beklagar att utredningen inte berört den viktiga frågan om äldres inflytande genom pensionärsråd. För att stärka rådets ställning arbetar PRO aktivt för att pensionärsråd genom lagstiftning blir obligatoriska i kommuner, landsting och regioner samt att respektive fullmäktige ska besluta om reglementen.

Delaktighet och inflytande för äldre är grundläggande frågor enligt PRO. Ytterst handlar det om demokrati – en mänsklig rättighet. **Mot bakgrund av att det finns närmare 2 miljoner pensionärer, varav 500 000 är äldre än 85 år hade vi gärna sett ett tydligt äldreperspektiv i utredningen.** PRO noterar att enligt Långtidsutredningens beräkningar kommer antalet 65 år och äldre öka med ca 773 000 personer fram till 2040. Den demografiska utvecklingen kommer enligt PRO:s bedömning att ställa stora krav mot bakgrund av den starka ökningen av antalet äldre personer. Det gäller inte minst för hälso- och sjukvården där det är mycket viktigt att säkerställa en god vård på lika villkor för hela befolkningen. PRO anser att det i detta sammanhang är viktigt att skapa goda förutsättningar för att möta denna utveckling t.ex. omstrukturering av den specialiserade sjukhusvården. Det är enligt PRO viktigt att skapa förutsättningar för en fortsatt nivåstrukturering och specialisering i syfte att klara hälso- och sjukvårdens utmaningar inte minst mot bakgrund av den ökande andelen äldre i befolkningen som av förklarliga skäl har behov av en hälso- och sjukvård av hög kvalitet som kan möta de äldres behov.

PRO arbetar bl.a. mycket med att säkerställa god vård och omsorg för alla medlemmar. Vi har då uppmärksammat en tillväxt av myndigheter inom detta område och föreslår att detta studeras närmare i samband med denna reform.

Utredningens menar att genom att samla verksamheterna och uppgifterna som i dag beslutas av indirekta politiska organ i ett direktvalt landsting kommer att innebära möjligheter för en förstärkning av demokratin. PRO vill i detta sammanhang understryka vikten av att det demokratiska inflytandet förstärks i de nya länen/landstingen. PRO ser starka pensionärsråd så att äldres synpunkter beaktas. Detta är enligt PRO svårare med större organisationer, längre avstånd varför demokratin, dialog, delansvar måste vara en viktig del i slutliga förslaget.

En utmaning som utredningen pekar på är problemet att bedriva en effektiv verksamhet i en organisation som under lång tid kommer att vara föremål för förändringar. Många har enligt utredningen också lyft fram den problematik som det kan innebära att verksamheten under lång tid leds av indelningsdelegerade. PRO delar kommitténs oro för hur förändringen ska ske så att det blir en del i att utveckla de demokratiska formerna samtidigt som stora förändringar krävs för att utveckla en effektiv och kvalitativ sjukvård enligt de utredningar som vi tidigare omnämnt.

PRO, Pensionärernas riksorganisation

Christina Tallberg

Ordförande PRO

Susanne Öhrling

Sakkunnig äldreomsorg